

Instytut Pamięci Narodowej - Poznań

<https://poznan.ipn.gov.pl/pl7/aktualnosci/112052,Kobiety-polskiej-konspiracji-1939-1945-Maria-Klichowska-pseudonim-Czerska.html>
24.04.2024, 21:53

Kobiety polskiej konspiracji 1939-1945: Maria Klichowska pseudonim „Czerska”

W związku ze przypadającym 27 września Dniem Polskiego Państwa Podziemnego rozpoczynamy cykl artykułów prezentujących sylwetki pięciu kobiet z Wielkopolski działających w konspiracji podczas II wojny światowej. Przygotowaliśmy do pobrania plakaty przybliżające mniej znane bohaterki tamtych czasów.

Maria Klichowska (z d. Gliszczyńska) urodziła się 2 lipca 1897 roku w miejscowości Swornegacie w powiecie chojnickim. W dzieciństwie (w latach 1906-1907) brała udział w strajku przeciwko usuwaniu języka polskiego ze szkół na Pomorzu. W 1922 roku wyszła za mąż za Bolesława Klichowskiego i zamieszkała w Poznaniu.

Podczas II wojny światowej wspólnie z synami Zygmuntem i Zbigniewem udzielała pomocy oficerom brytyjskim w uciezkach z obozu jenieckiego w Fortie VIII w Poznaniu. Synowie pracowali w prowadzącej naprawy w Fortie firmie „Elektron” i tym sposobem przekazywali niezbędne do ucieczki rzeczy: barwniki do farbowania mundurów i plan miasta Poznania. Zbigniew jako pierwszy punkt kontaktowy podawał uciekinierom adres swoich rodziców, o schronienie dla jeńców poprosił też Michalinę Gorczykową, która w porozumieniu z Bolesławem Kierczyńskim udzieliła pomocy zbiegom. Oficerowie angielscy opuszczali Fort VIII w pofarbowanych mundurach ukryci w pojemnikach na śmieci, które wywożono poza obręb obozu. W mieszkaniu Klichowskich przy ulicy Słowackiego w Poznaniu Maria udzielała im schronienia. Wiązało się to z bardzo dużym

Maria Klichowska

ryzykiem, ponieważ mąż Marii Bolesław prowadził w mieszkaniu zakład krawiecki, którego klientelę stanowili oficerowie Wehrmachtu i SS. Syn Marii, Zygmunt wspominał, jak wówczas wyglądała sytuacja:

„...mieszkanie składało się z trzech pokoi i kuchni i miało dwa wejścia. Anglicy wchodzili zawsze wejściem kuchennym, gdyż od frontu przychodzili klienci ojca w mundurach Wehrmachtu, NSDAP, SS lub SA. Bywało tak, że czterej Anglicy siedzieli przy kuchni, a od frontu w pracowni znajdowało się paru SS-manów”.

W 1941 roku Maria wstąpiła do Związku Walki Zbrojnej (ZWZ). Przydzielono ją do sekcji w ramach akcji „Dorsze” prowadzonej przez Delegaturę Rządu i Oddział Organizacyjnej Komendy Głównej ZWZ. Pośredniczyła w kontakcie z ppor. Witoldem Verbno-Łaszczyńskim, prowadzącym komórkę przerzutową jeńców alianckich do Generalnego Gubernatorstwa. W Poznaniu do sekcji w ramach akcji „Dorsze” oprócz Marii Klichowskiej należeli: Klara Dolniak, Michalina Gorzycowa, Nikodem Kaliszczak, Bolesław Kierczyński, Zbigniew Klichowski oraz Irena Markiewicz. Zdarzało się, że Anglicy przebywali u Klichowskich przez prawie dwa miesiące. Następnie zgodnie z wytycznymi Witolda Verbno-Łaszczyńskiego i redaktora Bolesława Kierczyńskiego, Maria zawoziła Anglików tramwajem na dzisiejszy Ostrów Tumski, gdzie miał już czekać na uciekinierów samochód. Kierowca przewoził Anglików do Łodzi, dalsza droga ucieczki prowadziła do Generalnego Gubernatorstwa, przez Warszawę do Krakowa.

W wyniku aresztowania dwóch Anglików, mjr. Ronalda Boltona Littledale’a i por. Michaela Sinclaira, na terenie Serbii w miejscowości Pirot, doszło do poszukiwań członków grupy działającej w ramach akcji „Dorsze”. Pomimo tłumaczenia się przez Anglików brakiem pamięci i trudnością zapamiętania polskich nazwisk, był to dla gestapo trop do szukania członków grupy działających w Poznaniu, skąd uciekli Anglicy. Masowe aresztowania rozpoczęły się 21 lutego 1942 roku, wtedy ujęto m.in. synów Marii, Zygmunta i Zbigniewa, a kilka dni później Marię i Bolesława Klichowskich. Maria poddawana była brutalnemu przesłuchaniu w siedzibie gestapo w Domu Żołnierza. 13 lipca 1942 roku sąd niemiecki w Poznaniu skazał ją i osiem osób z grupy poznańskiej na karę śmierci przez zgilotynowanie. Wyrok wykonano 15 grudnia 1942 roku w więzieniu przy ul. Młyńskiej w Poznaniu. Prawdopodobnie w związku z tym, że Maria wzięła całą winę na siebie, jej męża zwolniono po śledztwie i zatrudniono w pracowni Wehrmachtu, policji i SS. Synowie Marii przeżyli wojnę, Zygmunt trafił do Żabikowa, a Zbigniew do KL Mauthausen.

dr Izabella Kopczyńska, Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Poznaniu

Bibliografia:

A. Adamska, *Dziewczyny z AK – Wielkopolanki*, Poznań 2006.

Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej, pod. red. Mariana Woźniaka, Poznań 1998.

Z. Klichowski, *„Byłem w rękach gestapo”*, [w:] E. Odorkiewicz, Kryptonim „Dorsze”, Katowice 1971.

H. Michalska, *Słownik uczestniczek walki o niepodległość Polski 1939-1945. Poległe i zmarłe w okresie okupacji niemieckiej*, Warszawa 1988.

E. Odorkiewicz, *Kryptonim „Dorsze”*, Katowice 1971.

A. Zapalec, *Druga strona sojuszu. Żołnierze brytyjscy w czasie II wojny światowej*, Gdańsk 2014.

PLIKI DO POBRANIA

[Maria Klichowska - plakat A4 \(pdf, 8.39 MB\) 21.09.2020 14:00](#)

[Maria Klichowska - plakat A3 \(pdf, 15.04 MB\) 21.09.2020 14:00](#)